

УДК 372.881.111.1

ШКІЛЬНА ТЕАТРАЛЬНА ПЕДАГОГІКА ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Івасішина С.В., к. пед. н.,
доцент кафедри практики англійського усного та писемного мовлення
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

У статті розглядаються питання, що стосуються використання шкільної театральної педагогіки як інноваційної моделі навчання на уроках англійської мови. На базі широкого кола психолого-педагогічних джерел робиться детальний аналіз організації та змісту театрально-творчої діяльності учнів, розглядаються вікові особливості школярів стосовно їх прищеплення до театру та драматизації. Представлений матеріал ґрунтується на широкій джерельній базі, основний масив якої утворили наукові та методичні твори, та призначений для студентів вищих педагогічних навчальних закладів, викладачів, науковців, учителів іноземних мов загальноосвітніх та спеціалізованих навчальних закладів.

Ключові слова: *шкільна театральна педагогіка, організація та зміст театрально-творчої діяльності школярів, вікові особливості сприйняття драматизації, види мовленнєвої діяльності, інноваційні моделі навчання англійської мови.*

В статье рассматриваются вопросы, касающиеся использования школьной театральной педагогики как инновационной модели обучения на уроках английского языка. На базе широкого круга психолого-педагогических источников делается подробный анализ организации и содержания театрально-творческой деятельности учащихся, рассматриваются возрастные особенности школьников по их приобщению к театру и драматизации. Представленный материал основывается на широкой литературной базе, основной массив которой составили научные и методические произведения, и предназначен для студентов высших педагогических учебных заведений, преподавателей, научных работников, учителей иностранных языков общеобразовательных и специализированных учебных заведений.

Ключевые слова: *школьная театральная педагогика, организация и содержание театрально-творческой деятельности школьников, возрастные особенности восприятия драматизации, виды речевой деятельности, инновационные модели обучения английскому языку.*

Ivashishina S.V. THEATRICAL SCHOOL PEDAGOGICS AS AN INNOVATIVE MODEL OF TEACHING ENGLISH

This article discusses the issues relating to the use of school theatrical pedagogics as an innovative model of teaching English. A detailed analysis of the content and organization of theatrical activity is made on a base of different psychological and pedagogical sources. Presentation of students' age characteristics which are suitable for different theatrical activities is made as well. The materials are based on a wide source basis, which consists of the scientific and methodological works. This work is intended for students of higher educational institutions, researchers, teachers of foreign languages of secondary and specialized educational institutions.

Key words: *school theatrical pedagogics, contents and organization of students' theatrical activity, age peculiarities of perception to dramatization, types of speech activity, innovative models of learning English.*

Постановка проблеми. Як відомо, розвиток особистості не припиняється ні на хвилину. Виховання – це об'єктивний процес, який відбувається в суспільстві незалежно від волі і бажання педагога, але піддається його впливу. Завдання педагога полягає в тому, щоб направити виховний процес у бік сходження дитини до людської культури, сприяти самостійному освоєнню досвіду і культури, вироблених людством за багато десятиліть.

Слід також зазначити, що в умовах формування нової освітньої системи суспільству потрібні люди ініціативні, інтелектуальні, здатні мислити творчо. Шкільна театральна педагогіка як інноваційна модель навчання в освітньому закладі – це цікавий і різноманітний шлях, що має схожу

пульсацію, спрямовану на перспективу розвитку саме такої особистості. Завдання на цьому шляху належить вирішувати сучасній школі. У рамках реалізації національної освітньої ініціативи робота вчителя спрямована на розкриття творчого потенціалу в дітей, соціально адаптованих до суспільства. Творча дитина – захоплений підліток – цілеспрямований студент – успішний спеціаліст – щаслива людина. Саме тому, на нашу думку, будь-які питання, що стосуються розвитку шкільної театральної педагогіки в нашій країні, є дуже актуальними і своєчасними.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Вивчення науково-педагогічних джерел свідчить про те, що останнім часом значно збільшився інтерес учених до питань, що

стосуються розвитку шкільної театральної педагогіки. З іншого боку, узагальнення наукової літератури з теми дослідження свідчить про те, що увага більшості педагогів зосереджена на загальному розгляді поняття «шкільна театральна педагогіка» (Л.М. Некрасова, О.О. Лапіна, С.В. Нікітін) або стосується окремих аспектів її використання на уроках іноземних мов (Ю.Г. Кропов, А.А. Архітекторова, Є.В. Дзюїна, О.А. Колеснікова). Таким чином, на сьогодні в науково-педагогічних дослідженнях в Україні проблема використання шкільної театральної педагогіки як інноваційної моделі навчання англійській мові є недостатньо розробленою і дослідженою, що і зумовило вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою цієї статті є систематизація теоретичних ідей та узагальнення практичного досвіду щодо використання шкільної театральної педагогіки як інноваційної моделі навчання на уроках англійської мови.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток системи освіти вимагає від педагогічної науки й практики вивчення і впровадження нових методів навчання і виховання дітей. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією. На сьогодні основним завданням сучасної школи є створення інноваційного простору для розвитку обдарованої та гармонійно цілісної особистості. Сьогодні кожний учитель та викладач повинен намагатися організувати інноваційний процес під час навчальної діяльності таким чином, щоб створити сприятливе навчальне середовище, в якому теорія і практика учнів засвоювалася би одночасно. Для того, щоб викликати інтерес в учнів до вивчення іноземної мови, учителі повинні шукати нові, цікаві й результативні моделі, форми і методи навчання. Саме такою інноваційною моделлю вивчення англійської мови є шкільна театральна педагогіка.

Сучасні дослідники І.М. Дичківський, О.А. Лапіна, С.В. Нікітін стверджують, що поява шкільної театральної педагогіки обумовлена рядом соціокультурних та освітніх факторів. Саме в шкільній «атмосфері» формується особистісне становлення самосвідомості, формується культура почуттів, здатність до спілкування, оволодіння своїм тілом та голосом, пластичність та виразність рухів, виховується почуття міри і смак, які необхідні людині для перспективного успіху в будь-якій сфері діяльності. На думку дослідниці, найуніверсальнішим засобом розвитку особистості, особистісних здібностей людини є саме театральна-ес-

тетична діяльність, яка органічно включається в освітній процес [2; 5; 8].

Вивчаючи зміст поняття «шкільна театральна педагогіка», О.А. Лапіна акцентує увагу на тому, що, будучи частиною театральної педагогіки й існуючи за її законами, шкільна театральна педагогіка переслідує інші цілі і завдання, серед яких провідною не є професійна підготовка акторів і режисерів. Шкільна театральна педагогіка виховує особистість учня засобами театрального мистецтва. Шкільний театр постає як форма художньо-естетичної діяльності, що відтворює життєвий світ, який пізнає особистість. На думку Ю.О. Полікарпової, залучання до театру, починаючи зі шкільних років, дає можливість учням зрозуміти й усвідомити для себе, що театральне виховання – це багатий духовний пласт. На початку XXI століття заняття в шкільному театрі стає одним із найбільш бажаних захоплень підростаючого покоління України. Звичайно, тепер у школярів є багато привабливих видів дозвілля – ТВ, відео, комп'ютер, Інтернет, але живе спілкування один з одним за допомогою сценічного слова, театральної дії залишається незамінним [10].

Як відомо, сьогодні особливо популярною стає підготовка театралізованих вистав на уроках англійської мови. Як стверджують сучасні педагоги Ю.Г. Кропова та А.А. Архітекторова, театралізовані уроки є однією з форм навчання, яка передбачає використання прийомів драматизації й інсценування для інтенсивності процесу оволодіння іноземною мовою. Постановка вистави та творчий характер завдань, що пропонуються в ході підготовки до неї, дозволяють індивідуальним здібностям дітей розвиватися в колективній формі навчання, відкриваючи тим самим широке поле для здійснення принципу співпраці і співтворчості [4]. На нашу думку, позитивним аспектом цього виду діяльності є і те, що в процесі підготовки вистави та безпосередньо в процесі драматизації брати участь можуть усі учні, незалежно від їх рівня володіння мовою. Цей вид навчальної діяльності немінуче несе в собі високий потенціал, адже діти долучаються до спільної діяльності.

З іншого боку, цей прийом також відкриває широкі можливості для індивідуальної роботи школяра. Драматизація розвиває емоційну й афективну сферу і цим збагачує особистість, розвиває симпатію, співчуття, виховує вміння переклюватися в інших, жити їхнім життям, відчувати їх радість і горе. Драматизація змушує учнів пропускати ситуацію через себе, надаючи їй особистісний характер. Сучасний науко-

вещь О.А. Колеснік стверджує, що досвід вивчення іноземних мов показує, що особистісна орієнтація значно підвищує ефект їх засвоєння, адже в цьому випадку поряд з інтелектом підключаються емоції [3].

Відзначимо також, що деякі вітчизняні дослідники (А.К. Маркова, Т.Н. Фоміна) розглядають драматизацію як засіб розвитку розумових дій і засіб розвитку довільної поведінки. На їх погляд, гра-драматизація – це завжди емоції, а там, де емоції, – там активність, увага й уява, там працює мислення [6; 11]. На їх думку, шкільна театральна педагогіка призводить до формування асоціативного мислення, розвитку пам'яті, навичок спілкування, творчої ініціативи.

Сучасна дослідниця театралізованої педагогіки Є.В. Дзюїна також стверджує, що драматизація і творчі вправи розвивають різноманітні здібності й функції: мову, інтонацію, уяву, пам'ять, увагу, технічні та художні властивості (робота над сценою, костюмами, декораціями), ритм тощо. Все це сприяє розвитку творчої особистості дитини [1]. Підготовка драматизації розвиває творчу уяву, комунікативність, моральність і художній смак.

Крім того, драматизація давно і добре зарекомендувала себе як комплексний метод навчання іноземній мові і культурі, який, окрім того, що активізує лексику і комунікативні навички дитини, також залучає предмети творчого циклу, такі як театр, музика, малювання. Приймаючи участь у театралізованих постановках, учні збільшують свій інтерес як до самого предмету, так і до культурних традицій країни, мова якої вивчається. Відзначимо, що дослідниця Є.В. Дзюїна розглядає драматизацію в навчанні мови як унікальний методичний прийом, що сприяє як формуванню мовних навичок, так і більш глибокому розумінню інших предметних областей, зокрема літератури і психології. Прихильниця використання драматизації, вона вказує на багато плюсів цього прийому навчання. Так, вона стверджує, що використання драматизації у викладанні іноземної мови допомагає:

- 1) розвивати соціальну свідомість;
- 2) розвивати лінгвістичну свідомість;
- 3) діагностувати інтереси і потреби учнів;
- 4) стимулювати учнів із різним мовним рівнем до використання іноземної мови [1].

У ході аналізу великої кількості науково-педагогічних джерел було також встановлено, що організація театральнотворчої діяльності школярів на уроках англійської мови повинна відповідати віковим інтересам і можливостям дітей. У цьому напрямку на особливу увагу заслуговує дослідження завідувачої лабораторії театрального мис-

тецтва Інституту художньої освіти Л.М. Некрасової, яка виокремлює різні форми театральної роботи зі школярами залежно від їхнього віку (учні початкової школи, підлітки, старшокласники) [9]. Так, розглядаючи зміст театральної роботи з дітьми в початковій школі, дослідниця більшу увагу приділяє створенню перших позитивних вражень про театр. На її думку, дуже важливо, щоб із першого класу розпочалося накопичення того мінімуму театральних вражень, який би став основою для естетичного розвитку і подальшого інтересу до інсценувань на уроках англійської мови. Найістотнішим у період 6-8 років видається питання про якість перших побачених дітьми спектаклів. Саме перші враження дитини стають тим основним фундаментом, на базі якого відбувається надалі формування потреб, смаку та світогляду школярів.

Підготовку дітей до сприйняття театральних спектаклів можливо здійснювати безпосередньо в процесі їх власної діяльності на уроках, але педагогові необхідно створити певні умови для такої роботи: використовувати на занятті з дітьми елементи театральних костюмів, реквізиту, декорацій, а також музичне супроводження.

Слід також додати, що включення елементів театру в уроки в початковій школі дозволяє створити психологічно комфортну атмосферу заняття. Театральні вправи, які діти виконують на уроках, спрямовані на реалізацію наступних цілей:

- 1) занурення дітей у властиву для цього віку стихію гри;
- 2) розвиток у дітей уваги, уяви, мислення, пам'яті;
- 3) розвиток і підтримка пізнавальної потреби дитини;
- 4) створення для дитини звичної ігрової атмосфери, що дозволяє їй плавно перейти від однієї провідної діяльності (ігрової) до іншої (навчальної).

У віці 9-10-ти років можливе виховання більш усвідомленого естетичного відношення до витворів мистецтва. У цей період у школярів з'являється стійкіший інтерес до окремих видів мистецтва, яскравіше проявляються здібності до певного роду творчості. Діти можуть пред'являти більш усвідомлені вимоги до якості своєї художньої діяльності. Але також слід зауважити, що в цьому віці ролі дитини в театральних виставах повинні бути короткими, з ясною метою, що стоїть перед нею, з чіткими уявленнями про те, що вона повинна зробити на цьому відрізку своїх театральних досягнень. Проте зайняття в театральному колективі для школярів молодшого віку вважаються передчасними, адже в цей період дитина

ще не готова трансформувати і грамотно застосувати на практиці технологічну театральну інформацію. Поступове включення в серйознішу роботу театральної студії школи може розпочинатися лише з молодшого підліткового віку і тільки в невеликих епізодичних ролях.

Як показують психолого-педагогічні дослідження, старший шкільний вік – період життєвого самовизначення людини, період інтенсивного формування особистості. Це період формування світогляду, цілісної системи наукових, моральних і естетичних поглядів, із позицій яких старшокласник сприймає явища навколишнього світу і визначає своє місце в суспільстві. У зв'язку з дедалі ширшим життєвим і художнім досвідом в учня старшого шкільного віку зростають можливості для повноцінного художнього сприйняття театрального мистецтва. Саме тому старшокласники вже можуть реалізувати свої творчі потреби безпосередньо в постановці спектаклю.

У ході нашого дослідження було також виявлено, що уроки у вигляді драматизації призводять до розвитку основних видів мовленнєвої діяльності. Також драматизація сприяє збільшенню словникового запасу, розвиває навички говоріння і доставляє естетичну насолоду. Прийом драматизації служить засобом стимуляції інтелектуального розвитку, покращує якість мови за рахунок використання різноманітних граматичних конструкцій і розширення словникового запасу. Вітчизняна дослідниця А.К. Маркова також відзначає, що драматизація покращує якість мовлення учнів ще й фонетично, адже тон голосу і виразність є важливими компонентами будь-якої усної презентації [6]. Як відомо, конкретні ролі висувають певні риторичні вимоги: учні повинні модулювати свій голос залежно від почуттів та настрою героя. Важливу роль також грає артикуляція: учні повинні вимовляти слова чітко, виразно, якісно, так, щоб виступ був зрозумілим для присутньої аудиторії.

Значення шкільної театральної педагогіки в оволодінні вміннями і навичками мовленнєвої діяльності визначається, перш за все, тим, що вона виключає механічне відтворення матеріалу. У ході драматизації встановлюються прямі зв'язки з конкретною ситуацією, що створює сприятливі умови для засвоєння мовних структур і формування здатності спілкуватися на мові, що вивчається.

Оскільки неодмінною умовою драматизації є виступ перед однолітками, навчання мовної діяльності відбувається як у формі говоріння (для виступаючих), так і у формі аудіювання (для глядачів) [4]. Крім

того, застосування елементів інсценування розвиває креативне й інтуїтивне мислення, сприяє більшій зосередженості, формує навички та вміння в читанні.

Використання прийому драматизації на уроках вимагає ретельного попереднього опрацювання твору або його частини. Зміст уривка, а також відмінні риси кожного героя повинні бути ретельно опрацьовані і зрозумілі, адже це полегшує постановку. Саме тому використання елементів драматизації на уроках англійської мови позитивно впливає на розвиток навичок читання. Враховуючи всі очевидні переваги драматизації, слід також зазначити, що сьогодні сучасні викладачі активно використовують цей прийом у процесі навчання, особливо на уроках домашнього читання.

У процесі драматизації учні також вдосконалюють уміння і навички діалогічного мовлення, вчать виразно й емоційно читати свої ролі, опановують деякі елементи сценічної грамоти. Розглядаючи питання збільшення мотивації навчання школярів, М.В. Матюхіна відзначає, що в процесі вивчення англійської мови драматизація зустрічається на кожному кроці: будь-яка лексика, будь-які розмовні форми відпрацьовуються не тільки в монологічному мовленні, але і в діалогах. Учні спілкуються англійською мовою на задану тему, нерідко складають власні діалоги за ключовими словами, і у всіх цих вправах присутній елемент драматизації. Але більш продуктивним у розвитку діалогічного мовлення є використання театральних постановок на уроках англійської мови. У цих умовах збільшується емоційність учнів, інтерес до того, що відбувається. Також стає легко переборним «мовний бар'єр», адже як тільки учні потрапляють у ситуацію гри, рольової взаємодії, вони стають залученими до загального творчого процесу [7].

Висновки. Підводячи підсумки, зазначимо, що в статті було систематизовано теоретичні ідеї та узагальнено практичний досвід щодо використання шкільної театральної педагогіки як інноваційної моделі навчання на уроках англійської мови. Подальшої розробки потребує більш ґрунтовний аналіз окремих методів і прийомів, які використовуються в процесі драматизації на уроках англійської мови.

Виходячи з результатів нашого дослідження, можна зробити висновки, що в сучасному процесі вивчення іноземної мови театральні постановки є важливим і необхідним елементом. Використання театралізованої вистави як елемента шкільної театральної педагогіки забезпечує активну участь кожної дитини в заході, знімає

мовний бар'єр, розкриває творчі здібності дітей, згуртовує дитячий колектив, а найголовніше – приносить радість, створюючи позитивну атмосферу для вивчення мови.

У той же час для вчителя робота над сценарієм, репетиції дає можливість додатково відпрацювати вимову учнів, ввести і закріпити нові лексичні одиниці, а також унікальну можливість спілкування з учнями в новому для обох сторін контексті.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Дзюина Е.В. Театрализованные уроки и внеклассные мероприятия на английском языке / Е.В. Дзюина. – М. : ВАКО, 2006. – 176 с.
2. Дичківський І.М. Інноваційні педагогічні технології : навч. посібник / І.М. Дичківська. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
3. Колесникова О.А. Ролевые игры в обучении английскому языку / О.А. Колесникова // Иностранные языки в школе. – 1989. – № 4. – С. 14–16.
4. Кропова Ю.Г. Театральные постановки на английском языке как средство развития коммуникативной компетенции / Ю.Г. Кропова, А.А. Архитекторова // Проблемы и перспективы образования. – М., 2013. – № 24. – С. 100–105.
5. Лапина О.А. Школьная театральная педагогика – опит междисциплинарного синтеза. Сборник материалов конференции. Серия «Symposium», выпуск 22. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2002 г.
6. Маркова А.К. Формирование мотивации учения: Кн. для учителя / А.К. Маркова. – М. : Просвещение, 1990. – 192 с.
7. Матюхина М.В. Мотивация учения младших школьников / М.В. Матюхина. – М. : Педагогика, 1984. – 144 с.
8. Никитин С.В. Роль театральной педагогики в становлении и развитии личности учащегося / С.В. Никитин, Е.В. Кузнецов // Педагогика: традиции и инновации: материалы междунар. науч. конф. – Челябинск : Два комсомольца, 2011. – С. 20–22.
9. Некрасова Л.М. Театр как вид искусства и его возможности в воспитании школьников / Л.М. Некрасова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.art-education.ru/>
10. Полікарпова Ю.О. Інноваційні педагогічні технології у викладанні іноземних мов студентам магістратури [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academia.edu/1613464/>.
11. Фомина Т.Н. Инновационные технологии в преподавании иностранных языков в неязыковом ВУЗе / Т.Н. Фомина, Т.Г. Зеленова // Ярославский педагогический вестник. – 2003. – № 1(34). – С. 36–42.